

МЕЂУНАРОДНО ПРАВО У ЕРИ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ – ИСПИТИВАЊЕ УЛОГЕ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВНОГ ПОРЕТКА

Душко З. Глодић, М.А. *

***Резиме:** Овај чланак испитује односе који настају између процеса глобализације, с једне стране, и међународног права, с друге стране. Аутор даје краће појашњење о самом процесу глобализације указујући на његов значај у савремени међународним односима и утицај на суверенитет држава. Потом, нормативни и институционални утицаји глобализације на међународно право су обрађени. Мјесто државног суверенитета у оквиру глобализоване међународне заједнице такође је испитано. Аутор закључује да је неопходно потврдити поштовање и поступање према нормама међународног права у оквиру новог глобалног поретка. Суверена држава треба да буде очувана као субјект међународног права, премда би се могао испитати правни положај неких неетатистичких ентитета.*

***Кључне ријечи:** међународно јавно право, глобализација, међународни односи, држава, суверенитет.*

1. Увод

Савремено међународно право је у односу на класично међународно право доживјело одређене промјене: значајно је проширен обим питања која се уређују међународним нормама, ослабљена је ексклузивна позиција и однос држава према стварању и имплементацији међународноправних аката и оснажени су механизми међународног одлучивања и различитих форми „меког“ или „тврдог“

* Душко З. Глодић, М.А., Служба председника Републике Српске

спровођења обавеза међународног карактера. Постмодернистичка и постпозитивистичка учења, иако аутор овог рада има одређене резерве према њиховим ставовима, су отишла и корак даље истичући проширење појма субјеката међународног права који превазилази традиционалну концепцију по коме су у међународној сфери једини пуноправни субјективитети државе и међународне организације.

Осим тога, свеprisутни процес глобализације довео је до интернационализације појединих домена унутрашњег права релативизирајући суверенитет држава као примарних субјеката међународног права.

Услед овога, занимљивим се чини испитивање утицаја глобализације на међународни правни поредак. У том смислу овај рад ће дати одређени осврт на сам процес глобализације, развој међународног права у новим условима са институционалног и нормативног аспекта, као и оцјену утицаја глобализације међународног права на суверенитет држава и њихову улогу у међународним односима.

2. Феномен глобализације и његов утицај на међународне односе

Глобализација означава присуство међународне димензије у скоро свим дјелатностима од значаја за живот и за афирмацију човјека као слободног, свјесног и мислећег бића. Није више у питању било каква евентуалност нити случајност, већ реалност у свом потпуном и конкретном остварењу. Глобализација наговјештава да се људска питања развијају у правцу једног универзалног модела.¹ *„При томе, глобализација као објективни процес представља универзално и трајно стремљење човјечанства, почев од првих усамљених група хоминида, преко архаичних империја, до модерног свјетског поретка који карактерише међузависност све ширег круга друштава, односно компресије времена и простора, уз перманентни успон транснационалних сила и институција.“*²

Неколико посљедњих деценија, у научним расправама све је присутнија дебата о глобализацији, тако да је овај појам постао незаобилазни предмет интересовања већине друштвених наука. Међутим, врло је изражена несагласност теоретичара како о самој суштини

¹ Claude Revel, *La gouvernance mondiale a commencé*, Ellipses, Paris, 2006, p. 4.

² Мирослав Пејчулић, *Глобализација: два лика света*, Гутенбергова галаксија, Београд, 2005, стр. 17.

овог феномена, тако и о његовим узроцима и посљедицама, при чему о сваком од ових питања постоји оштра поларизованост ставова. Разноликост доктринарних приступа проблему глобализације отежава адекватну анализу промишљања о овој појави, али за потребе овог рада, поменућемо сљедеће скупине: скептике који негирају постојање глобализације као друштвеног феномена, глобалисте, односно хиперглобалисте, који промовишу неизбјежност глобализације, антиглобалисте који критикују постојећу глобализацију и залажу се за другачији облик свјетске интеграције и трансформационисте који покушавају да помире екстремна становишта и укажу на комплексност ове појаве.³

Без обзира на ову доктринарну хетерогеност, наше је мишљење, ипак, да је научно прихватљив једино објективни приступ посматраном феномену који одражава реалну слику стања ствари уз превазилажење екстремних ставова у погледу процеса глобализације који се крећу од негационистичких схватања, преко оних који истичу једино позитивне посљедице глобализације и све до оних ставова који у глобализацији виде искључиво негативне ефекте. Управо су трансформационисти они који заступају овакав избалансиран приступ, односно глобализацију посматрају свеобухватно, као процес који има вишеструке узроке и који се огледа у свим друштвеним областима. При том, ови аутори превазилазе и постојеће дистинкције на позитивно и негативно виђење глобализације. Глобализација је један објективно условљен и присутан процес који обухвата различите сфере економског и ванекономског дјеловања појединаца, група и заједница.

Једна од основних особина глобализованог друштва јесте интеркултурални амбијент у коме се процеси глобализације одвијају. Саговорници у савременим условима припадају свим дијеловима и културама свијета што доводи до нужности постојања одређене флексибилности и отворености духа, развијен сензибилитет за квалитативне и квантитативне категорије, унапређење психолошке способности, и посједовање историјских и социолошких знања. У оваквом контексту настаје јединствен, униформисан и глобално условљен и кодификован научни приступ реалности који губи специфичности проистекле из посебности локалитета у коме се поједини опсервирани процеси развијају.

У економском смислу, као врхунац глобализације неки аутори доживљавају улазак НР Кине у Свјетску трговинску организацију 2001.

³ Види шире код: Душан Дабовић, *Глобализација права – усклађивање права у савременом свету*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2007, стр. 13-17.

године. Учешће једне петине свјетске популације у овом мултилатералном форуму кључно је за остваривање неолибералистичког сна слободне трговине на планетарном нивоу. У политичком смислу, с друге стране, ова ситуација је посебно комплексна: инвазија на Ирак, као и признање једнострано и противправно проглашене независности Косова налажу хитно предузимање озбиљних дискусија о процесу мондијализације. Супротстављеност западног капиталистичког модела и религијског блискоисточног фанатизма је матрица у којој се профилишу међународни односи данашњице.⁴ Кап која је прелила чашу свакако је актуелна економска криза чији домети и посљедице нису још увијек познати, али је сигурно да ће потврдити и додатно афирмисати парадигму супротстављености богатог и сиромашног дијела човјечанства и допринијети даљем продубљивању овог јаза.

Сваки економски систем, у крајњој линији, почива на својинским односима који су *par excellence* правно питање. У том смислу право представља детерминанту својинске структуре и оно успоставља матрицу унутар које се развијају економски, политички и други социјални односи и процеси. Ниједна економска нити друга врста реформе није могућа без претходно обављене реформе правне регулативе било да је међународног или унутрашњег поријекла.⁵

Побједа коју је једна страна извојевала у хладном рату и успостављање униполарног свијета, који истина трпи одређено преиспитивање због јачања неких других сила, постало је једна од детерминанти глобализације. Са међународноправног аспекта, уочљиво је минимизирање међународних обавеза уколико је то у интересу водеће империје. Неколико примјера ће говорити сами за себе: одбијање ратификације Кјото протокола, одбацивање Статута Међународног кривичног трибунала и преговарање са другим државама да гарантују имунитет држављанима империје пред овим судом, одбацивање механизма контроле биолошког наоружања и повећавање улагања у производњу нуклеарног наоружања, вршење агресија на независне и суверене државе противно одредбама Повеље Уједињених нација и подржавање сепаратистичких и сецесионистичких покрета.

У политичком погледу, суверена једнакост држава у условима глобализације постаје релативизирана и концепт плуралистичке међу-

⁴ Maurice Vaïsse, *Les relations internationales depuis 1945*, 10e édition, Armand Colin, Paris, 2005, pp. 243-247.

⁵ Michel Virally, 'Vers un droit international du développement,' *Annuaire français de droit international*, Vol. 11, No. 1, 1965, p. 4.

народне заједнице замијенио је антиплурализам. Симпсон ову појаву посматра кроз однос *великих сила и одметничких држава*, гдје подјела међународне заједнице на ова два кампа нужно повлачи и организовање међународних односа у складу са хијерархијама које се заснивају на унутрашњој политици, моралним особинама или темпераменту појединих националних држава. „У глобализованом свијету, антиплурализам укида међународна права и имунитете појединих држава и проглашава их за одметничке државе и нецивилизоване народе.“⁶ Покушај легализације хегемоније доводи до неједнакости оних субјеката који би требало да буду једнаки.

3. Институционални аспекти дјеловања глобализације на међународно право

Позитивно међународно право познаје двије врсте међународно-правних субјеката – државе и међународне организације. Међутим, присутна су тенденције које теже да ово својство признају и неким другим ентитетима. Савремена држава је суверени субјективитет који почива како на негацији тако и на афирмацији Хобсовог природног стања човјека и друштва. Наиме, негација тог природног стања се јавља онда када цивилизована држава супротставља природној држави дивљег човјека и када се цивилизација противи варварству као извор нових видова легитимитета неједнакости и доминације. С друге стране, афирмисање овог природног стања се огледа у односу између суверених држава које се налазе у виртуалној атмосфери сукобљавања и истовременог обједињавања у једном савременом цивилизованом свијету.⁷

Стварање међународних организација као сталних субјеката међународног права почев од средине 19. вијека довело је до делегирања одлучивања одређених питања са националног (државног) нивоа на међународни (међудржавни) ниво. Тај процес је свој замајац добио кроз формирање Друштва народа, а посебно након окончања Другог свјетског рата успостављањем система Организације Уједињених нација и многих других међународних институција универзалног

⁶ Гарн Симпсон, *Велике силе и одметничке државе*, Београдски центар за људска права, Београд, 2006, стр. 271.

⁷ Luigi Ferrajoli, 'Más allá de la soberanía y la ciudadanía: un constitucionalismo global,' *Isonomía*, No. 9, octubre 1998, p. 175.

карактера: Свјетске банке, Међународног монетарног фонда, Свјетске трговинске организације, Међународне организације рада и др. У овом новом поретку, поред држава и растућег броја међународних организација, афирмисана је и међународноправна заштита права појединаца и колективитета, а не смије се занемарити ни улога коју у глобализованом систему имају мултинационалне корпорације, међународне невладине организације и транснационална струковна удружења. У оваквој констелацији односа, државе нису више једини носиоци политичке и правнотварајуће моћи, оне су усредсређене на међусобно дјеловање у оквиру планетарних, регионалних и транснационалних форума међудржавног, а у одређеним случајевима и наднационалног, карактера.⁸ Осим тога, постпозитивистичке концепције теже да правни субјективитет у међународним односима признају невладиним организацијама, мултинационалним корпорацијама и неким другим субјектима који би заобилазили државни ауторитет и самостално уређивали одређени дио међународне реалности у сврху остваривања различитих интереса појединих центара моћи.

Проф. Крећа, осуђујући постпозитивистичка учења која настоје да легализују положај неетатистичких ентитета, правилно истиче да: *„Чињеница да је општа позиција Уједињених нација слабија него што би се могло очекивати нема никакве везе са слабљењем суверенитета, већ је израз намере, по природи неоимперијалне, да се међународни поредак, како у својој нормативној тако и у институционалној димензији релативизује и замени праксом у маниру реалне политике која у постојећој фактичкој дистрибуцији моћи није далеко од политике силе (Machtspolitik), истина у мекшој и прикривеној варијанти.“*⁹

Међутим, без обзира на ове тенденције у редефинисању међународноправног субјективитета, теоретски је једино одрживо очување класичног поимања државе као сувереног међународноправног субјекта. Ово због тога што је држава, још увијек, једина институција која представља један народ у међународним односима, при чему има могућности да самостално и независно, уз нужно поштовање позитивног међународног права, одређује своје оријентације и одлучује о

⁸ Gabriela Rodríguez, 'Derecho internacional y globalización,' *Isonomía*, No. 11, octubre 1999, p. 24.

⁹ Миленко Крећа, *Међународно јавно право*, Треће допуњено и измењено издање, Правни факултет у Београду, Београд, 2009, стр. 61.

својој будућности.¹⁰ Темељна премиса међународног права је једнакост држава као апстрактних правних ентитета. У таквој констелацији односа, функција међународног права је да обезбиједи успостављање мирољубивих и конструктивних односа између држава без обзира на разлике које могу међу њима да постоје.¹¹

4. Нормативни аспекти утицаја глобализације на међународно право

Истовремено, планетарно одвијање одређених процеса захтијева и уређење на глобалном нивоу ове „нове реалности“. У таквом амбијенту, неки аутори указују на неподобност држава, као субјеката међународног права, да уређују међународне односе *in toto* и да им дају одговарајући реглеманторни значај. Међутим, државе нису међународним организацијама повјериле нормативна овлашћења да одлучују о свим питањима која су од свјетског значаја. Као одређени супститут међународној институционализацији ових овлашћења, успостављени су одређени неформални форуми чији је егземпларни представник Г8.¹²

Као акти који садрже одређена правила која уређују односе на међународном нивоу, јављају се међународни уговори као резултат међународног преговарања између држава, затим, технички стандарди и друга струковна правила и коначно норме скупно означене као *soft law*.¹³ Као значајан извор међународног права користи се и обичајно право у чијем формирању је, такође, дошло до одређених новина.

Међународно право ни у једној својој одредби не предвиђа његов међусобни однос са унутрашњим правом неке државе. Међутим, сасвим је индикативна норма по којој унутрашње право не може послужити као изговор за неиспуњавање обавезе проистекле из међународног права.¹⁴ Из овога се јасно види воља међународне заједнице да заштити ефекте и дејство међународног права. У том смислу и међународна судска пракса даје приоритет обавезама поједине државе према међународној заједници као цјелини. Тако је Међународни суд

¹⁰ Jean-Paul Pancraccio, *Droit et institutions diplomatiques*, Pedone, Paris, 2007, p. 19.

¹¹ Michel Virally, *Op. cit.*, p. 5.

¹² Claude Revel, *Op. cit.*, p. 13.

¹³ *Ibid.*, p. 111.

¹⁴ Члан 27 Бечке конвенције о уговорном праву из 1969. године.

правде у случају *Barcelona Traction* јасно утврдио: „*Суштинска разлика треба да буде подвучена између обавеза државе према међународној заједници као цјелини и обавеза државе vis-à-vis друге државе.*“¹⁵

Међутим, међународно право слиједећи динамику и логику глобализације те поставши један од инструмената глобализације врши значајни утицај на унутрашњи правни поредак без преседана, на тај начин што, не само да допуњава националне норме и утиче на реструктуисање националних институција, него, такође, у одређеним областима стиче и примат над унутрашњим правом. Таква је ситуација *exempli gratia* у домену људских права, међународног трговинског и економског права, правилима о заштити животне средине и сл.¹⁶ Усвајање Повеље Уједињених нација, а нарочито Универзалне декларације о правима човјека, иако ова друга нема обавезујући карактер¹⁷, значајан је искорак у афирмисању одређених вриједност од директног интереса за појединца. Систем Организације Уједињених нација и компулзорни механизми заштите међународног мира и безбједности знатно су допринијели афирмацији обавезујућег карактера међународног права и дали међународној заједници одређене инструменте принуде.¹⁸ Усвајање многих других инструмената за заштиту права и слобода човјека на међународном и регионалном нивоу даље је проширило области од директног међународног значаја доприносећи на тај начин интернационализацији питања која су дотад припадала

¹⁵ *Barcelona Traction Light and Power Company Ltd.*, ICJ Reports, 1970, p. 32.

¹⁶ Види шире код: Gabriela Rodríguez, 'Derecho internacional y globalización,' *Isonomía*, No. 11, octubre 1999, pp. 25-27.

¹⁷ Без обзира на недостатак правнообавезујућег карактера, Универзална декларација као *soft law* представљала је успјешан почетак у дугом процесу кодификације права човјека и означава свеобухватан и цјеловит приступ интернационализацији људских права и слобода који тако постају вриједности нормиране актима међународног права и добијају непобитно универзалну, мондијалистичку и глоблану хуману димензију и растући значај у међународним односима. Иако по својој природи Универзална декларација није правнообавезујућа, временом је превладало мишљење да је она постала у скоро свим својим одредбама, извор међународног права и то обичајног. Истина, Универзална декларација није међународни уговор, већ је правилније, *stricti iuris* рећи да су у питању правила и општа правна начела призната од просвијећених (цивилизованих) народа и као таква улази у домен обичајног права јер постоји свијест о нужности њене примјене. Од свих чланица Уједињених нација се очекује да *bona fide* гарантују права зајемчена Универзалном декларацијом.

¹⁸ Mattias Kumm, 'The Legitimacy of International Law: A Constitutionalist Framework of Analysis,' *European Journal of International Law*, Vol. 15, No. 5/2004, p. 911.

искључивој националној правној сфери.¹⁹ До појављивања ових међународних инструмената, материја људских права је била у домену унутрашње надлежности држава, а сада ужива глобални правни значај.²⁰

Поред питања људских права и слобода, међународно право је забиљежило значајну инвазију и у доменима економије и трговине. Коначно, значајно је и креирање међународних институција – најчешће у облику међународних организација, које засноване на мултилатералним међународним уговорима имају сопствени институционални механизам овлашћен за легислативно дјеловање у повјереним питањима.²¹

Када се ради о обичајним правилима као изворима међународног права, присутна је појава да се више не захтијева дуготрајно вршење неког обичаја као општеприхваћене праксе од субјеката међународног права. Појава моменталних обичаја је тренд у развоју обичајног права као извора међународног права и уређење одређених односа на међународном нивоу усљед брзине процеса коју је наметнула глобализација.²²

Дакле, савремено међународно право је довело до тога да државе имају мање флексибилности у имплементацији међународног права, процедуре у којима настају норме међународног права слабе традиционалне везе између држава и међународних норми и домен међународног права је значајно проширен *ratione materiae*. Оснажени концепт међународног права који почива на овим трима претпоставкама неки аутори означавају као *international law as governance* које

¹⁹ Хашке конвенције из 1899. и 1907, Устав Међународне организације рада из 1919, Конвенција о ропству из 1926, Конвенција о принудном раду из 1930, Међународни пакт о политичким и грађанским правима и Међународни пакт о економским и социјалним правима из 1966, Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода из 1950, Америчка конвенција о људским правима из 1969. и Афричка повеља о правима човјека и народа из 1981. године и др.

²⁰ Pedro Nikken, 'El derecho internacional de los derechos humanos,' *Revista de la Facultad de Ciencias Jurídicas y Políticas*, No. 72/1989, p. 17.

²¹ Тренутно је на снази велики број оваквих међународних уговора од којих наводимо неколико споразума и организација: Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer, Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer, UN Convention on the Law of the Sea, Convention on Biological Diversity, WTO, NAFTA, UN Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, Chemical Weapons Convention, NATO, International Criminal Court etc.

²² Миленко Крећа, *Op. cit.*, стр. 83.

се разликује од класичног међународног права које је настајало у домену аутономије воље његових субјеката.²³

Посматрано из перспективе Хобсовог дискурса, могло би се рећи да су Повеља Уједињених нација и Универзална декларација о правима човјека трансформисале међународни правни поредак омогућивши његово сазријевање из природног у цивилизовано стање. Државе потписнице ових двају аката су формално потчињене оним вриједностима које они предвиђају, а у домену нормативности имају и међународне обавезе на основу Повеље Уједињених нација. У том моменту је дошло и до кључне трансформације суверенитета у спољном облику који је ограничен интернационално и глобално дефинисаним начелима.²⁴ Људска права и начела која се тичу обавеза очувања међународног мира и безбједности издигнути су на ниво наднационалних императивних норми.

Савремене државе су повезане конвенцијалним ткивом које у великој мјери опредјељује садржину, структуру и карактер њиховог уставног уређења. Услед тога *materia constitutionis*, која је изворно била у искључивом домену воље демоса једне политичке заједнице, у условима актуелног развоја међународног права, има низ нужних елемената које мора да установи и испуни, а који су међународне провинијенције.²⁵

5. Суверенитет држава у условима глобализације

Савремена политичка и правна теорија је на становишту потпуне афирмације демократског државног уређења. У таквом једном амбијенту, народ као демос државе, односно политичке заједнице, представља извориште и једини је истински носилац суверенитета. Он је једини који посредством демократски конституисаних органа може да одлучује. Његов репрезент у међународној сфери једино може бити држава која, и у условима глобализација као неминовног процеса, треба да посједује свој суверенитет.

Уобичајено схватање суверенитета на међународном плану подразумеива слободу свих држава и једнакост нација. То значи да се

²³ Mattias Kumm, *op. cit.*, p. 915.

²⁴ Luigi Ferrajoli, *op. cit.*, p. 177.

²⁵ Види шире код: Vlad Constantinesco, Stéphane Pierré-Caps, *Droit constitutionnel*, 3e édition mise à jour, Presse universitaire de France, Paris, 2004, pp. 243-257.

један народ суверено и самостално представља и одређује у међународним односима и самостално иступа пред међународним форумима и институцијама.²⁶

Без обзира на глобализацију односа у политичкој сфери и појављивање неких других актера међународних односа, држава још увијек остаје примарни и централни носилац свих процеса од међународног значаја. У том смислу је и незамисливо напуштање концепта државне суверености у међународној арени. Планетарно јединство у форми јединственог политичког одлучивања би нулификовало државу као субјекте међународног права, а међународно право би било трансформисано у квази-државно право.²⁷

Улога међународног права и у глобализованом међународном поретку не захтијева нужно негацију државног суверенитета. Међународно право и суверенитет нису антагонистички постављене категорије, већ комплементарни инструменти функционисања савремене међународне заједнице. Чињеница да је одређена земља слаба у политичком, војном и економском смислу, не би требало да утиче на њен капацитет сувереног субјекта међународног права и да има негативне реперкусије на њену једнакост у односима са другим чланицама међународне заједнице. Русоова идеја опште воље се и те како може имплементирати и у међународном праву тако што ће државе у међусобним односима поштовати принцип суверене једнакости. Начело *par in parem non habet imperium* најбоља је гаранција суверенитета појединачних држава, а обавеза немијешања у унутрашње ствари додатно појачава позицију државе као међународног чиниоца. Наравно, ове премисе су ефикасне једино уколико међународно право ужива адекватну примјену.

6. Закључно разматрање – каква би требало да буде улога међународног права у условима глобализације

Глобализација је процес и феномен који је постао главно обиљежје свих домена људске дјелатности, свијести и духовности на преласку из 20. у 21. вијек. Глобализација је реалан и објективан процес, који се не може негирати нити оспоравати, а који не смије бити

²⁶ Jorge Carpizo, 'La soberania del pueblo en el derecho interno y en el derecho internacional,' *Revista de Estudios Políticos*, No. 28, Julio-Agosto 1982, p. 201.

²⁷ *Ibid.*, p. 203.

ни препуштен стихијском развоју без контроле и надзора. Домети овог процеса су огромни, и поред политичке, економске и културне, захвата и сферу права, а прије свега због природе односа на које дјелује, његов утицај је превасходан на питања међународног права, његове главне поставке и концепције, природу субјективитета међународног права и самог односа између међународног права и унутрашњег права.

У раду смо представили како процес глобализације утиче на промјене међународног правног поретка у институционалном домену афирмишући нове ентитете као креаторе и адресате међународно-правних норми који превазилазе класичну концепцију према којој су државе и међународне организације једини субјекти међународног права. Наиме, указали смо на улогу коју имају појединац, невладине међународне организације и мултинационалне корпорације у том смислу. С друге стране, рад је представио и одређене измјене нормативног карактера у међународном правном поретку условљене процесом глобализације.

У вези са овим разматрањима, осврнули смо се на мјесто демократског државног уређења у условима глобализоване међународне заједнице и растуће зависности унутрашњег права од међународног права. Наша је тврдња да суверенитет држава не смије бити занемарен или стављен у други план без обзира на дјеловање различитих оправдања, виших интереса и посебних стандарда и вриједности које могу да истичу одређени ентитети. Није прихватљива никаква алтернативна система у коме демократски конституисани органи на основу слободно изражене изборне воље демоса могу бити подвргнути неким стандардима међународне провинијенције. Међународно право своје ефекте, и у условима монистичке концепције, треба да остварује тек након што буде изражен пристанак на обавезивање међународним нормама од стране надлежних органа једне државе и у складу са одговарајућом уставном процедуром.

Ипак, реалност није толико свијетла. Она је пуна упозорења и захтијева да се посвети значајна пажња одређеним питањима. Право *en général* па тако и међународно право у потпуности зависи од друштвене реалности у којој се ствара и у којој налази своју примјену. Уколико га посматрамо у аксиолошкој димензији, право увијек треба да буде инспирисано одређеним вриједностима и да им пружа одговарајућу заштиту.

Без обзира на ово, савремени систем није адекватно и ауторитативно регулисао међусобни однос и интеракцију нових актера међу-

народних односа. Присутан је велики степен волунтаризма, произвољности и недоречености којима се нарушавају одређени постулати међународног права и норме *iuris cogentis*. Потребно је успоставити нове концепте, нове механизме и нова правила која уређују ове односе, али не тако што би се потпуно напустио традиционални концепт државног суверенитета и једнакости држава, већ прије свега, тако да би недостатност постојећег нормативног оквира била усклађена са новом реалношћу те да би се ове вриједности консолидовале и реафирмисале у свјетлу новог међународног поретка заснованог на темељима глобализације.

Ово је могуће постићи једино структуралном и квалитетном реформом међународног правног поретка, али под условом да репрезентативна већина држава учествује у овом процесу.

Једно од горућих питања уско повезано са процесом глобализације јесте појава све веће дискрепанце између богатих и сиромашних. *Prima facie* би се рекло да ова појава заслужује једино дјеловање економским мјерама и инструментима те да нема одређени значај и за право. Међутим, наше је виђење да међународно право у овом контексту може одиграти одређену улогу у сузбијању овог не само економског, већ и социјалног и политичког проблема, тако што би се успоставила квалитетна основа за правно регулисање билатералне и мултилатералне сарадње и техничке помоћи у развојне сврхе.

Коначно, потребно је оснажити ефикасност међународног права, с једне стране, и реафирмисати капацитет и аутономност државе као међународноправног субјекта, с друге стране. Такође, неправилно и неодрживо би било негирање значаја и утицаја неетатистичких ентитета у међународним односима којима се, након објективног и реалног сагледавања ситуације, мора признати адекватан правни значај неопходан за ваљано функционисање међународноправног промета.

*INTERNATIONAL LAW IN THE AGE OF
GLOBALISATION – QUESTIONING THE ROLE OF THE
INTERNATIONAL LEGAL ORDER*

Abstract

This paper explores relations between the process of globalisation, on the one hand, and the international law, on the other hand. The author briefly explains the globalisation itself showing its importance in the present international relations and its impact on the national sovereignty. Then, some institutional and normative impacts by the globalisation on the international law are demonstrated. The place of the national sovereignty in the context of a globalised international community is also examined. The author concludes that it is necessary to reaffirm the respect of the international law within the new global order. A sovereign state should be preserved as international legal person, although the legal position of some non-state entities could be subject to re-examination.

Key words: Public international law, globalisation, international relations, state, sovereignty.